

Lessenreeks 10-14 onderwijs

De zwarte dood

Vak

Nederlands

Leerjaar

Groep 7 t/m vo 2

Context

Onderwijsroute 10-14 in Zwolle werkt met kernconcepten (thema's) waar ieder leergebied lessenseries bij ontwikkelt. Deze lessenserie taal sluit aan bij het kernconcept 'evenwicht en kringloop'.

In deze lessenserie werken de leerlingen aan hun lees-, spreek-, en schrijfvaardigheden rondom een verstoring van het evenwicht, namelijk pandemieën. Leerlingen vergelijken een pandemie uit het verleden (de pest) met de huidige pandemie (Covid-19).

De lessenserie is opgebouwd rondom rijke teksten waarin pandemieën uit het heden en verleden centraal staan. Leerlingen lezen de teksten, bekijken een documentaire en gaan erover in gesprek. Met de informatie uit de verschillende teksten schrijven ze uiteindelijk een krantenartikel voor in de Kidsweek.

Leerdoelen

Lessenserie

	Doel in leerdoelenkaart (2F)	Doel specifiek voor deze lessenserie
Fictie lezen	<p>Ik lees jeugdliteratuur.</p> <p>Ik beschrijf wat personages denken, wat ze voelen en hoe ze handelen. Ik beschrijf de ontwikkeling van de hoofdpersoon (zie vrij schrijven)</p>	<p>Ik lees een boek over een historisch onderwerp, dat misschien niet direct aansluit bij je belevingswereld.</p>
Luisteren/ aantekeningen maken	<p>Ik stem de manier waarop ik luister af op het doel van de tekst (globaal/precies, selectief, gericht).</p> <p>Ik maak aantekeningen van de hoofdgedachten in de tekst.</p>	<p>Ik luister gericht naar een video waarbij ik de hoofdzaken eruit weet te halen en daarover aantekeningen maak.</p>

Zakelijke teksten lezen	<p>Ik lees teksten over onderwerpen die verder van mij af staan.</p> <p>Ik lees informatieve teksten, zoals teksten uit schoolboeken en studieteksten.</p> <p>Ik herken de hoofdgedachte van de tekst.</p> <p>Ik onderscheid hoofd- en bijzaken van elkaar.</p>	<p>Ik lees (eenvoudige) informatieve teksten (alledaags nieuws in de krant).</p> <p>Ik geef de hoofdgedachte van de tekst weer.</p> <p>Ik onderscheid hoofd- en bijzaken.</p>
Schrijven	<p>Ik schrijf teksten waarin ik informatie uit verscheidene bronnen vergelijk en samenvoeg.</p> <p>Ik blijf in teksten met een eenvoudige lineaire structuur trouw aan het doel (instrueren, informeren, betogen en verhalen) van het schrijfproduct.</p>	<p>Ik schrijf een krantenartikel waarin ik informatie uit verschillende bronnen vergelijk en samenvoeg.</p> <p>Ik schrijf een krantenartikel waarin het tekstdoel informeren is.</p>
Vrij schrijven	Ik schrijf mijn eigen ideeën, ervaringen en fantasieën op in bijvoorbeeld een verhaal, gedicht of informatieve tekst.	Ik schrijf eigen ideeën, ervaringen, gebeurtenissen en fantasieën op in een vervolghoofdstuk. (op basis van wat ik gelezen heb over het denken, voelen en handelen van de hoofdpersoon)

Aantal lessen

De lessenreeks bevat acht lessen.

Uitvoering lessenreeks

Materialen / hulpmiddelen

- Het boek 'Sleedoorn 2 - Het teken van de zwarte dood' geschreven door Kevin Sands
- Kopieën van de recensie over het boek [recensie Kevin Sands: 'Sleedoorn 2 - Het teken van de zwarte dood'](#)
- Krantenartikelen over corona
- De film 'De zwarte dood' <https://www.youtube.com/watch?v=TfIGGa3wQxI>
- Laptops

Lesopzet globaal

Les 1 en 2 Leerlingen lezen hoofdstuk 2 uit het boek 'het teken van de zwarte dood' en lezen een recensie over dit boek. Vervolgens schrijven de leerlingen een vervolg op hoofdstuk 2.

Les 3 Leerlingen herschrijven van het vervolg op basis van de gekregen feedback.

Les 4 en 5 Leerlingen lezen en bespreken van verschillende krantenartikelen over corona. Structuur en vorm van krantenartikelen komen in bespreking naar voren.

Les 6 leerlingen bekijken de film 'De zwarte dood' en maken van aantekeningen. Daarbij maken leerlingen in groepjes een poster waarin overeenkomsten en verschillen naar voren komen.

Les 7 en 8 schrijven van een krantenartikel waarin overeenkomsten en verschillen tussen corona en de pest worden beschreven.

Lesopzet gedetailleerd

Les 1 en 2

Leerdoel

- Ik lees een tekst over een historisch onderwerp.
- Ik schrijf eigen ideeën, ervaringen, gebeurtenissen en fantasieën op in een vervolghoofdstuk.

Introductie

De grootste pandemie die de wereld ooit heeft gekend, is waarschijnlijk de pandemie van 'De zwarte dood' (de pest) geweest, die vooral tussen 1348 en 1352 ongeveer een derde van de Europese bevolking wegvaagde. Later kwamen er nog meer pestepidemieën voor, maar nooit meer zo groot en wereldwijd als die grote pestpandemie in de veertiende eeuw.

Een jeugdboek over de pest is het boek *Sleedoorn 2 - Het teken van de zwarte dood* geschreven door Kevin Sands. Dit boek speelt zich af in Londen in het begin van de 17e eeuw, wanneer er in de stad ook een pestepidemie heerst.

Opdracht 1 De tekst

- Lees hoofdstuk 2 uit 'Het teken van de zwarte dood' uit dit boek om leerlingen een beeld te geven van een pandemie in de zeventiende eeuw. Hierna lezen de leerlingen het fragment zelf nog een keer door.
- Bespreek vervolgens hun leeservaringen.
- Leerlingen schetsen met elkaar het beeld van de Pest in Londen in de zeventiende eeuw aan de hand van de volgende vragen:
- Welke verschijnselen krijgen mensen die de pest hebben?
- Hoe wordt volgens de mensen de pest overgedragen?
- Welke maatregelen treffen de mensen om de pest niet te krijgen?
- Op welke verschillende manieren proberen mensen zich in veiligheid te brengen?

Leg ook verbinding met de situatie rondom corona in Nederland. Wat herkennen ze uit het verhaal en wat is heel anders dan de situatie nu in Nederland?

Opdracht 2 Recensie

Lees en bespreek de recensie van het boek, om meer informatie over het gehele boek te krijgen. [recensie Kevin Sands: 'Sleedoorn 2 - Het teken van de zwarte dood'](#)

Opdracht 3 Vervolg schrijven

- A) Leerlingen schrijven een vervolg op hoofdstuk 2 van dit boek. In het vervolg dat ze schrijven, zijn bijvoeglijk naamwoorden belangrijk.
- Geef instructie over bijvoeglijk naamwoorden.
 - Lees een stuk uit het verhaal, waarbij de leerlingen de bijvoeglijk naamwoorden onderstrepen. Wat is het effect van deze bijvoeglijk naamwoorden? Wat voegen die toe aan een verhaal?
- B) Ook de tijd in het verhaal speelt een belangrijke rol.
- Geef instructie over de tijdswoorden en - sprongen in een verhaal. Lees een stuk uit het verhaal, waarbij de leerlingen alle woorden die een tijd aangeven (zie hieronder) onderstrepen.
 - Werkwoorden geven aan of iets nu (tegenwoordige tijd) of in het verleden is gebeurd (verleden tijd)
 - Een woord of een groepje woorden geeft de tijd aan in een tekst (bv. vroeger, nu, na het eten, voor het douchen, morgen). Dit noemen we tijdwoorden.
 - Er kunnen in een verhaal ook tijdsprongen zitten; dan ga je voor- of achteruit in de tijd.
- Wat is het effect van deze woorden?
- C) Als voorbereiding op het schrijven, vullen schema in bijlage 1 in. Leerlingen gebruiken waar mogelijk bijvoeglijk naamwoorden in hun beschrijvingen.
- D) Leerlingen brainstormen over het vervolg (bijv. met een mindmap)
- Wat gaat er gebeuren?
 - Welke personages komen erin voor?
 - Waar speelt het zich af?
- E) Op basis van de voorbereidingen schrijven de leerlingen (als huiswerk) een vervolg en leveren versie 1 in.

De succescriteria voor deze schrijftaak:

- Ik gebruik bijvoeglijke naamwoorden in mijn beschrijvingen.
- Ik schrijf een beeldend verhaal. Ik beschrijf wat ik zie, hoor, voel, ruik en doe.
- Ik gebruik tijdwoorden in mijn verhaal (bijv. toen, vroeger, nu, om acht uur, op school)
- Ik schrijf mijn tekst in de tegenwoordige of in de verleden tijd.
- Ik gebruik tijdsprongen in mijn verhaal.

Tip 1: Geef feedback op de hierboven genoemde criteria, laat spelling en feedback dus achterwege in deze feedbackronde.

Tip 2: bekijk welke succescriteria je terug wilt zien in het werk van welke leerlingen. Hierin kun je differentiatie aanbrenge.

Les 3

Leerdoel

Ik kan gekregen feedback op basis van de succescriteria verwerken in mijn schrijftaak.

Introductie

Vertel dat echte schrijvers een tekst vele keren herschrijven, voordat ze (of de uitgeverij) tevreden zijn. De leerlingen herschrijven in deze les ook hun tekst.

Opdracht 1

Leerlingen bespreken elkaars teksten a.d.h.v. regels van tekstbespreking (Hoogeveen, 2013).

1. Lees de tekst van je klasgenoot.
2. Vertel wat je leuk vindt aan de tekst.
3. Vraag wat de schrijver wil veranderen om de tekst beter te maken.
4. Vertel de schrijver of je het eens bent met wat beter kan. Leg uit waarom.
5. Geef de schrijver tips:
 - hoe de beschrijvingen preciezer en levendiger kunnen (met bijvoeglijke naamwoorden).
 - hoe de beschrijvingen preciezer kunnen met tijdwoorden en tijdsprongen.

(zie ook de criteria hierboven).

Opdracht 2

Leerlingen herschrijven hun tekst op basis van de ontvangen feedback met publiek en tekstdoel in hun achterhoofd. Ze verbeteren hun werk op basis van bovengenoemde criteria.

Opdracht 3

Laat leerlingen die dat willen in groepjes of klassikaal hun teksten voorlezen. Wat voor effect hebben de bijvoeglijke naamwoorden in het verhaal?

Tip 3: lees met de leerlingen hoofdstuk 3 uit het boek, nadat zij zelf een vervolg hebben geschreven. Wat heeft de schrijver als vervolg op hoofdstuk 2 bedacht? Wat vinden ze van dit vervolg?

Les 4 en 5

Leerdoelen:

- Ik lees (eenvoudige) informatieve teksten (alledaags nieuws in de krant).
- Ik geef de hoofdgedachte van de tekst weer.
- Ik onderscheid hoofd- en bijzaken.

Introductie

In de veertiende eeuw heerste de pest in Europa. In 2020 beheerste een nieuwe pandemie ons leven: corona. Lees met de leerlingen een aantal artikelen over deze pandemie.

Opdracht 1

Zoek een aantal krantenartikelen over Corona, bijvoorbeeld in de Kidsweek. Lees met de leerlingen de artikelen en:

- bespreek de inhoud;
- bespreek de bijvoeglijke naamwoorden en woorden rondom tijd;
- bespreek de vorm van de artikelen (opbouw van een artikel, functie van de lead, tussenkopjes, titel).

Leerlingen herlezen de teksten en noteren in twee- of viertallen de belangrijkste zaken uit de artikelen.

Les 6

Leerdoelen

- Ik maak aantekeningen van de hoofdgedachten in de film.
- Ik kan de informatie gestructureerd weergeven.

Introductie:

Leerlingen bekijken de film '[De zwarte dood](#)', om meer achtergrondinformatie te verzamelen. Deze film is een aflevering uit de serie 'Vroeger en zo'. Op basis van de gemaakte aantekeningen noteren leerlingen overeenkomsten en verschillen tussen de coronapandemie en de pestpandemie.

Opdracht 1

De leerlingen maken aantekeningen tijdens het kijken van de video. Deze aantekeningen gebruiken ze later bij de eindopdracht. Geef op voorhand instructie over aantekeningen maken. Bespreek:

- het doel van aantekeningen maken in het algemeen (informatie onthouden, informatie kunnen verwerken in een tekst) en voor deze opdracht (hoofdzaken noteren);
- voor wie je aantekeningen maakt (meestal voor jezelf);
- waar je op moet letten (opsommingstekens, steekwoorden).

Na het bekijken van de video en het maken van de aantekeningen, vergelijken leerlingen in tweetallen hun aantekeningen en vullen aan.

Vervolgens reflecteren leerlingen in tweetallen/ klassikaal op het maken van de aantekeningen:

- Wat ging er goed bij het luisteren en maken van aantekeningen?
- Wat vond je lastig?
- Hielpen de aantekeningen bij het bedenken van de overeenkomsten en verschillen tussen de coronapandemie en de pestpandemie?
- Wat zou je de volgende keer anders doen?
- Welke vraag over het maken van aantekeningen heb je nog?

In twee- of viertallen beschrijven de leerlingen de overeenkomsten en de verschillen tussen de coronapandemie en de pestpandemie op een poster. Ze baseren zich in deze poster op de informatie uit hoofdstuk 1 van het boek 'Sleedoor 2-teken van de zwarte dood-', de artikelen over corona en de video over de pest. Vervolgens presenteren de groepjes hun poster.

Les 7 en 8

Leerdoel

Ik schrijf een tekst waarin ik informatie uit verschillende bronnen vergelijk en samenvoeg.

Opdracht 1

Wat corona is en hoe het ons leven beïnvloedt weten we ondertussen allemaal, maar hoe zit het met de pest? Honderden jaren geleden waren veel landen in Europa in de ban van deze ziekte. Schrijf een krantenartikel over de pest. Je wilt de lezers informeren over deze pandemie in de veertiende eeuw. In het krantenartikel beschrijf je in eigen woorden wat je in de afgelopen weken te weten bent gekomen over de pest. Ook vergelijk je de situatie van toen met de coronasituatie in 2020/2021. Gebruik bijvoeglijke naamwoorden om het verhaal levendig te maken. Gebruik ook tijdwoorden, zodat de lezer het artikel goed kan volgen. Gebruik de structurelementen van een artikel (titel- lead-tussenkopjes). Je krantenartikel wordt gepubliceerd in een bundel van krantenartikelen die leerlingen als naslagwerk kunnen gebruiken voor een werkstuk over pandemieën.

Hoe gaan de leerlingen te werk?

1. Leerlingen maken een mindmap of woordschema van de gegevens die ze verzameld hebben. Ze verbinden de woorden die bij elkaar horen. Deze onderdelen komen terug onder één kopje, bijvoorbeeld de symptomen van de ziekte, de hoeveelheid slachtoffers of de verspreiding van de ziekte. Leerlingen schrijven versie 1 van hun artikel met in hun achterhoofd het publiek (leeftijdsgenoten) en het doel van de tekst (informeren).
2. Leerlingen bespreken elkaars teksten a.d.h.v. regels van tekstbespreking (Hoogeveen, 2013).
3. Lees de tekst van je klasgenoot.
4. Vertel wat je leuk vindt aan de tekst.
5. Vraag wat de schrijver wil veranderen om de tekst beter te maken.
6. Vertel de schrijver of je het eens bent met wat beter kan. Leg uit waarom.

7. Geef de schrijver tips:

- hoe de beschrijvingen preciezer en levendiger kunnen (met bijvoeglijke naamwoorden).
 - hoe de beschrijvingen preciezer kunnen met tijdswaarden.
 - hoe de structuur duidelijker kan worden (alinea's, tussenkopjes en titel)
- Leerlingen herschrijven hun tekst a.d.h.v. de gekregen feedback en de succescriteria.
 - Leerlingen redigeren en publiceren hun werk. In deze fase letten de leerlingen op zinsstructuren en spelling. Ze mogen ook passende beelden zoeken bij de tekst.

Maak een bundel van alle teksten en laat leerlingen de bundel werkelijk gebruiken.

Auteurs

Inge Jansen en Judith Pool

Judith Pool werkte vanaf de oprichting van onderwijsroute 10-14 in Zwolle als coach en leerkracht taal.

Inge Jansen werkt als curriculumontwikkelaar Nederlands in het vo bij SLO. Ze houdt zich onder andere bezig met schrijfonderwijs in het taalonderwijs.

Bijlagen

Bijlage 1

Werkblad

Vraag	Uitwerking
Wie zijn de hoofdpersonages? Hoe heten ze? Hoe oud zijn ze?	
Hoe zien de personages eruit? Beschrijf ze.	
Wat weet je nog meer over de personages? Wat kun je vertellen over: 1. hun gedachtes? 2. hun emoties? 3. hun wensen?	
Hoe ziet de plek eruit waar het verhaal zich afspeelt?	
Vanuit wie lees je het verhaal?	